

TOSHKENT AMALIY FANLAR UNIVERSITETI

3-Mavzu: **Shaxsning rivojlanishi, tarbiyasi va ijtimoiylashuvi**

Ma'ruza

**Fan:
Umumiy
pedagogika**

**Shaxsning
rivojlanishi,
tarbiyasi va
ijtimoiylashuvi**

Reja:

1. “Shaxs” tarbiyasining tarkibiy qismlari.
2. Bola shaxsining rivojlanishi, tarbiyasi va kamoloti.
3. Shaxsning rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar.
4. Rivojlanishning yosh va o’ziga xos xususiyatlari.
5. Shaxsning ijtimoiylashuvi.

INDIVID — lotincha “**individium**” soʻzidan olingan boʻlib, “**boʻlinmas**”, “**alohida shaxs**”, “**yagona**” maʼnolarini anglatadi.

Odam bolasi individ sifatida dunyoga keladi. Biz katta yoshdagi odamni ham, chaqaloqni ham, tilni va oddiy malakani egallay olmaydigan telbani ham individ deymiz. Individ qachonki jamiyatga foydasi tegadigan boʻlib, odamlar bilan ongli munosabatda boʻlgandagina shaxs boʻla oladi.

INDIVIDUALLIK — kishining oʻziga xosligini, uning boshqa odamlardan farqini aks ettiruvchi psixologik fazilatlar birikmasidir.

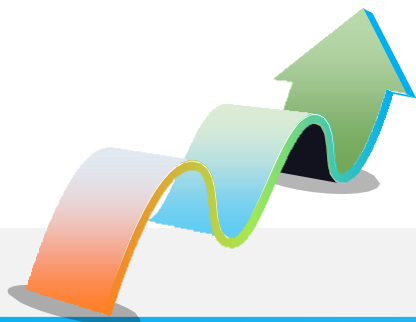

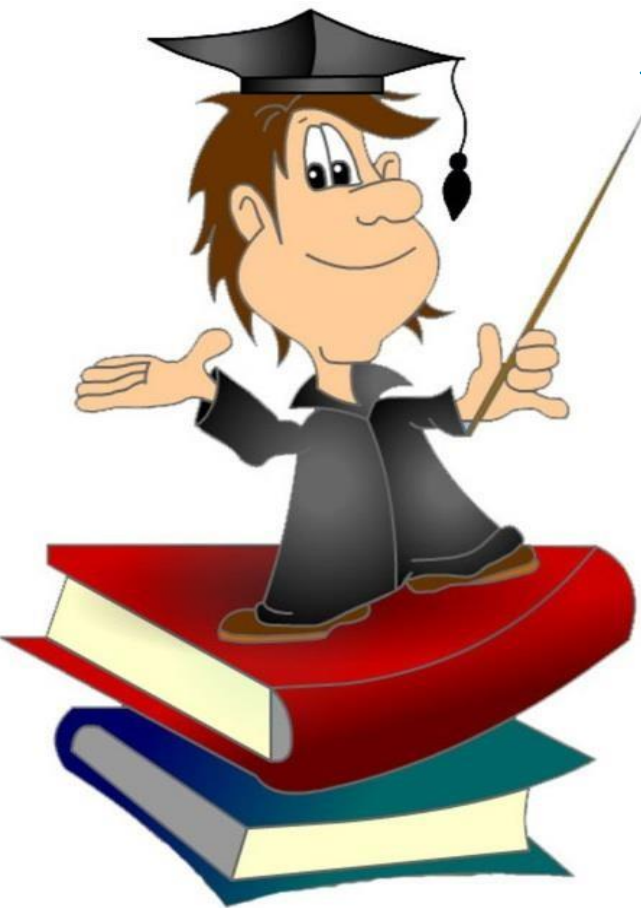
SHAXS

Kelib chiqishi jihatidan ijtimoiy boʻlgan, oʻz eʼtiqodiga, qarashlariga, munosabatlariga, baholariga ega boʻlgan subyekt shaxs deb ataladi.

Shaxs bu- muayyan jamiyatning a'zosi, ta'lim sohasidagi xizmatlarning iste'molchisi va ularni amalga oshiruvchisidir.

O'quvchi shaxsi – jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar mahsuli bo'lib, ongli faoliyat bilan shug'ullanadi.

Shaxsga yangicha qarash quyidagilardan iborat bo‘ladi:

- pedagogik jarayonda shaxs **obyekt** emas, **subyekt** hisoblanadi;
- har bir o‘quvchi qobiliyat va iste’dod egasi hisoblanadi;
- yuqori etik qadriyatlar shaxsning ustuvor xislatlaridir.

Axborotning hajmi, xilma-xilligi, egallashga moyilligi va vositalarining yetarliligi samarali individual va mustaqil o‘qitishni tashkil etish uchun zaruriy shart-sharoitlar yaratadi. O‘qitishni jadallashtirish maqsadida, pedagogning o‘quvchiga bo‘lgan munosabati «**sardor**»likdan, uning «**sherigi**»ga aylanishi zarurligini ko‘rsatadi.

O'quvchi shaxsining shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar

Biologik omil

Irsiyat anatomik-fiziologik tuzilish organlar holati, qaddi-qomat, asab tuzilishi xususiyatlari, teri, soch hamda ko'zlarning rangi. Shuningdek, nutq, tafakkur, ixtiyoriy harakat va amallar, vertikal holatda yurish, mehnat, ijod qilish qobiliyati va boshqa iste'dod alomatlari ham nasldan naslga o'tadi.

Tabiiy omil

Muhit — bu shaxsning shakllanishiga ta'sir etuvchi tashqi voqea-hodisalar majmuyi.

Oila muhiti — mikromuhit ham o'ziga xos muhim tarbiyaviy ta'sirga ega.

Ijtimoiy muhit — maktab, do'stlar, tengqurlar, kishilar va jamiyatdagi insonlar.

Sog'lom turmush tarzi

Shaxsda sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishda uning jismonan to'g'ri rivojlanishi, o'z salomatligini mustahkamlashi; aqliy va jismoniy faoliyatning yuqori darajada bo'lishiga erishish; gigienik malaka va ko'nikmaga ega bo'lishi; turmush tarzini mavjud axloqiy talablarga muvofiq tashkil etish.

Shaxsning rivojlanishiga tarbiyaning ta'siri:

1

Tarbiya ta'sirida muhit bera olmagan bilim, ma'lumot egallanadi, mehnat va texnik faoliyat bilan bog'liq ko'nikma va malakalar hosil bo'ladi;

2

Tarbiya tufayli tug'ma kamchiliklar ham o'zgartirilib, shaxs kamolga yetadi;

3

Tarbiya yordamida muhitning salbiy ta'sirini ham yo'qotish mumkin;

4

Tarbiya kelajakka qaratilgan maqsadni belgilaydi.

Yosh xususiyatlari –
bolaning ma'lum bir yosh
davriga xos bo'lgan
anatomik, fiziologik,
jismoniy va psixik
xususiyatlari.

**Rivojlanishning yosh va
o'ziga xos xususiyatlari.**

Yosh davrlari

1

Go'daklik davri
1 oy – 1 yosh

4

Kichik maktab yoshi
7-11-12 yosh

2

Ilk bolalik davri
1 - 3 yosh

5

O'rta maktab yoshi
(o'smirlik davri)
14-15 yosh

3

Maktabgacha yosh davri
3 -7 yosh

6

Katta maktab yoshi
(o'spirinlik davri)
16-18 yosh

Yosh davrlari olimlarning turli qarashlari va nazariyalariga asosan farq qilishi mumkin.

Shaxsning faolligi va yo'naltirilganligi

Shaxsning faolligi
deganda biz odamning
tevarak – atrofdagi tashqi
muhitga ko'rsatadigan
ta'sirini tushunamiz.

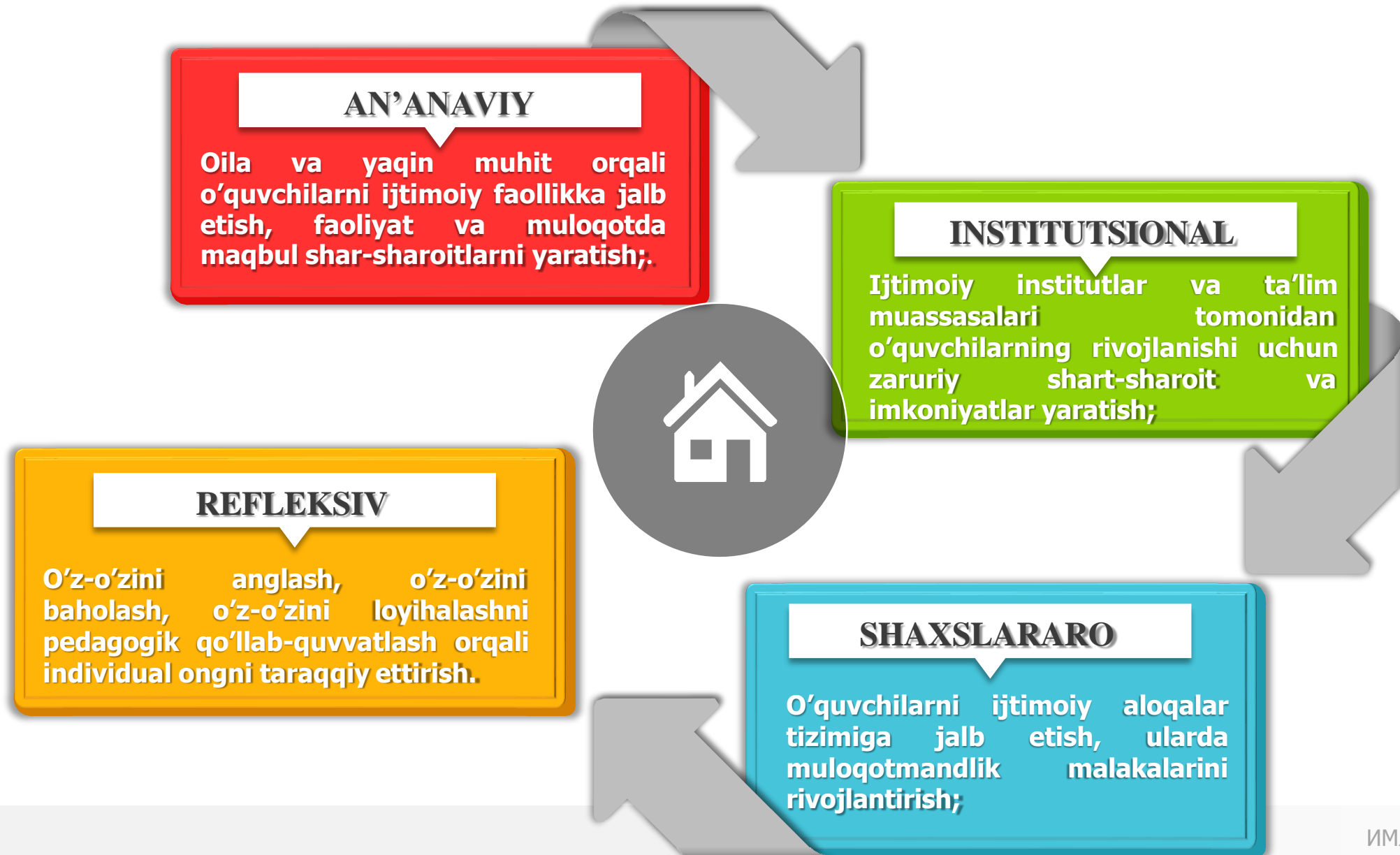
Inson shaxsining faolligi
uning turli-tuman
ehtiyojlarida, qiziqishlarida,
dunyoqarash va ishonch-
e'tiqodlarida paydo bo'ladi.

Shaxsning ijtimoiylashuvi.

Shaxsning ijtimoiylashuvi — ta'lim-tarbiya ta'sirida inson psixologik funksiyalarining takomillashuvi, ijtimoiy-axloqiy qadriyatlar, xulq-atvor me'yor va qoidalarining o'zlashtirilishi, dunyoqarashining boyish jarayoni va natijasi.

Ijtimoiylashuvning quyidagi mexanizmlari mavjud:

O'quvchilarni
ijtimoiylashtirishning
muhim sharti ularda
ijtimoiy kompetentlikni
qaror toptirishdir.

Ijtimoiy kompetentlik

insondan ijtimoiy vaziyatlarga
yo'nalganlik va boshqarish
qobiliyatini talab etuvchi boshqa
kishilar bilan kommunikatsiyani
yo'lga qo'yishda o'z ifodasini
topadi.

Shaxsning o‘z-o‘zini anglashi, o‘z-o‘zini baholashi va tarbiyalashining tarkibiy qismlari

O‘z-o‘ziga bahoning past bo‘lishi

Ko‘pincha atrofdagilarning shaxsga nisbatan qo‘yayotgan talablarining o‘ta ortiqqligi, ularni uddalay olmaslik, turli e‘tirozlarning doimiy tarzda bildirilishi, ishda, o‘qishda va muomala jarayonidagi muvaffaqiyatsizliklar oqibatida hosil bo‘lishi mumkin.

O‘z-o‘ziga baho o‘ta yuqori bo‘lishi

shaxs xulq-atvoriga yaxshi ta’sir ko‘rsatmaydi. Chunki, u ham shaxs yutuqlari yoki undagi sifatlarning boshqalar tomonidan sun’iy tarzda bo‘rttirilishi, noo‘rin maqtoqlar, turli qiyinchiliklarni chetlab o‘tishga intilish tufayli shakllanadi.

Realistik baho

Shaxsni o‘rab turganlar – ota-ona, yaqin qarindoshlar, pedagog va murabbiylar, qo‘ni-qo‘shni va yaqinlarning o‘rinli va asosli baholari, real, samimiy munosabatlari mahsuli bo‘lib, shaxs ushbu munosabatlarni ilk yoshligidanoq xolis qabul qilishga, o‘z vaqtida kerak bo‘lsa to‘g‘rilashga o‘rgatilgan bo‘ladi.

“Yuqori sinflarda bolalar shaxs bo‘lib, jamoa bo‘lib shakllanadi. Ayni o‘sha paytda ularni o‘zlari o‘rgangan muhitdan ajratib qo‘ymaslik kerak. Bu yoshlarning ruhiyatiga, davomatiga, oxir-oqibatda ta’lim-tarbiyasiga salbiy ta’sir qilishi mumkin. Shu bois ta’lim jarayonining usluksizligini ta’minlash, o‘quv dasturlarini takomillashtirish zarur”.

**Shavkat Miromonovich Mirziyoyev
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti.**

Nazorat uchun savollar

- 1.Shaxsning rivojlanishi tushunchasiga izoh bering.
- 2.Shaxs rivojlanishiga qanday omillar ta'sir ko'rsatadi?
- 3.Shaxs rivojlanishiga doir zamonaviy yondashuvlarni izohlang.
- 4.Shaxs rivojlanishining yosh davrlariga tavsif bering.
- 5.Shaxs rivojlanishining gender xususiyatlari deganda nima tushuniladi?
- 8.Shaxs ijtimoiylashuvining mazmun-mohiyatini yoritib bering.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Darslik – T.: SANO-STANDART, 2017. 416 bet
2. Niyozov G., Axmedova M. Pedagogika tarixidan seminar mashg'ulotlari. O'quv qo'llanma – T.: NOSHIR, 2011.
3. X. Ibragimov., Sh. Abdullayeva Pedagogika nazariyasi Darslik. T., “Fan va texnologiya”, 2008. 288 bet.
4. Pedagogika. // M.To'xtaxodjaevaning umumiy tahriri ostida. Darslik. – T.: O'zbekiston Faylasuflari Milliy jamiyati, 2010.
5. Hashimov K., Nishonova S. Pedagogika tarixi. – T.: O'zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005.

**E'tiboringiz uchun
raxmat!**

**Savollar bo'lsa
marhamat!**

